

NEBOJŠA ŠARKIĆ,
MILAN POČUČA

IZVRŠNO I JAVNO BELEŽNIČKO (NOTARSKO) PRAVO

U V O D

Izvršno pravo

Građansko izvršno pravo predstavlja sistem pravnih normi kojima se obezbeđuje izvršenje, prevashodno sudskih, ali i odluka drugih državnih organa.

Građansko izvršno pravo možemo podeliti na procesno, materijalno i organizaciono pravo.¹ Bazični zakon u postupku izvršenja sudskih odluka, kod nas, je Zakon o izvršenju i obezbeđenju² mada postoje i drugi zakonski propisi kojima se direktno ili indirektno uređuje ova materija (Zakon o parničnom postupku, Za-

---

Dr Nebojša Šarkić, profesor Pravnog fakulteta Univerziteta Union u Beogradu.

Dr Milan Počuča, docent Pravnog fakulteta Univerziteta Privredna akademija Novi Sad.

¹ O izvršnom pravu detaljnije videti: N. Šarkić, D. Rašić: Komentar Zakona o izvršnom postupku, JP "Sl. glasnik RS", Beograd, 1989, N. Šarkić, M. Nikolić: Komentar Zakona o izvršnom postupku, Beograd, 2010, J. Đorđević: Izvršenje sudskih odluka, ZR. Beograd 1975, S. Triva, V. Bjelajac, M. Dika: Sudsko izvršno pravo, drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje, Informator, Zagreb, 1984., B. Blagojević: Sistem izvršnog postupka, Beograd, 1938., F. Čulinović, I. Mažijerić: Komentar Zakona o izvršenju i obezbeđenju, Svetlost, Beograd, 1939, M. Dika: Ovršno pravo, Zagreb, 1998.

² Zakon o izvršenju i obezbeđenju Republike Srbije donet je 9.maja 2011. godine i objavljen je u "Službenom glasniku RS, br. 31/2011. Stupio je na snagu 17. maja 2011. godine a primenjuje se po isteku četiri meseca od tog datuma, osim odredaba koje se odnose na izvršitelje, a koje će se primenjivati po isteku jedne godine od dana stupanja na snagu, odnosno koje su stupile na snagu 18. maja 2012. godine.

kon o hipoteci, Zakon o oduzimanju imovinske dobiti ostvarene krivičnim delima i sl.).

U naš pravni sistem novi Zakon o izvršenju i obezbeđenju uvodi i novu pravosudnu profesiju- izvršitelja. Raniji pravni sistem iz 1978. god, poznavao je samo sudskog izvršitelja kao pomoćni organ suda koji je sprovodio izvršavanje sudskih odluka u pojedinim materijama (naplata novčanih potraživanja na pokretnim stvarima, na nepokretnostima, činidbe, predaja stvari, useljenja, iseljanja, rušenja i sl.).³

Uvođenje privatnog izvršitelja predstavlja značaj pomak jer je ova pravosudna profesija uglavnom bila afirmisana u anglosaksonskom pravu a poslednjih godina prošlog veka snažno se proširila i na gotovo čitavu Evropu. Trenutno postoje uglavnom dva osnovna sistema u kome razlikujemo ulogu suda u postupku sprovođenja izvršenja i rada privatnih izvršitelja. U jednom sistemu (Holandija, Makedonija, Mađarska) sud ima minimalnu gotovo zanemarljivu ulogu dok je u većini zemalja uloga suda još uvek zadržana. Ovaj model prihvatila je i naša zemlja te izvršitelji imaju značajnu ulogu ali ipak prevashodno rade po nalogu suda. Naš je zakon predvideo i takozvanu alternativnu nadležnost tako da se građani mogu opredeliti da li će se obratiti sudu ili izvršitelju. Izuzetak postoji u pojedinim segmentima koji su rezervisani samo za sudskog, odnosno, samo za izvršitelja. Tako zakon predviđa da se odluke iz porodičnih odnosa, te vraćanje radnika na rad može sprovoditi samo uz asistenciju sudskog izvršitelja dok je za privatnog izvršitelja kao isključiva nadležnost obezbeđeno sprovođenje izvršenja u komunalnim i njima srodnim stvarima.

Ovo je prva zajednička nit između izvršnog i javnobeležničkog prava jer se u obe oblasti pojavljuju, za nas nove pravosudne profesije, kao što su izvršitelj te javni beležnik.

Javnobeležničko (notarsko) pravo

Javni beležnici-notari imaju izuzetno dugu tradiciju. Njih vezujemo za prve oblike nastanka pisanih pravnih izvora te su oni uglavnom zapisivali volju ili naredbe vladara ili crkvenih velikodostojnika. U Rimu oni dobijaju naziv tabelioni po tablama prekrivenih voskom na kojima su zapisivali određene pravne poslove ili volju građana.⁴ U savremenom svetu uglavnom razlikujemo dva modela javnih

³ Detaljno o poslovima izvršitelja po novom Zakonu o izvršenju i obezbeđenju kod Nebojša Šarkiće Mladen Nikolić: Poslovi izvršitelja, Zbornik radova sa savetovanja pravnika, Budva, 2012, str. 193 do 214. Takođe i Nebojša Šarkić, Mladen Nikolić, Nataša Sekulić: Priručnik za primjenu zakona o izvršenju i obezbeđenju, Uprava za kadrove Crne Gore, Vrhovni sud Crne Gore, Centar za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije, Podgorica, 2011, str. 67. do 80.

⁴ O nastanku i historijskom razvoju notarijata videti, Milena Trgovčević-Prokić: Nastanak i istorijat notarijata, O javnom beležniku notaru, Zbornik radova Glosarijum, Beograd, 2004. i Dika

beležnika. Anglosaksonski model podrazumeva blaže uslove za obavljanje poslova javnih beležnika a samim tim i manji krug poslova koji se stavlja u nadležnost ovoj profesiji. Evropski-latinski model notara podrazumeva posebnu pravosudnu profesiju (diplomiranog pravnika sa položenim pravosudnim ili javnobeležničkim ispitom sa određenim brojem godina radnog iskustva i izuzetnim ugledom u sredini u kojoj živi i radi).⁵ Javni beležnici dakle dobijaju pečat javnog ovlašćenja od države i na taj način dobijaju specifičan status privatne profesije koja obavlja određene poslove koji su im preneti od strane države ili koje obavljaju po nalogu suda.⁶

Zakon o javnim beležnicima Republike Srbije u čl.98 predviđa ograničenje u poveravanju poslova javnom beležniku. Tako stav treći istog Zakona predviđa da sud ne može javnom beležniku poveriti poslove za koje je sam sud nadležan, po pravilima Zakona kojim se uređuje postupak izvršenja i obezbeđenja.

Najpre bismo hteli da izrazimo svoje neslaganje sa ovakvom koncepcijom zakona pogotovo imajući u vidu iskustva iz uporednog prava. Javni beležnik je svakako lice od izuzetnog poverenja te se po našem mišljenju, a na bazi iskustava iz uporednog prava, mogla predvideti grupa poslova koja se odnosi na primer na popis i procenu imovine veće vrednosti. Sasvim je sigurno da kada se radi o naplati novčanog potraživanja na pokretnim stvarima iz tzv. uobičajenog režima onda su izvršitelji kao lica koja sprovode izvršenje (bez obzira da li se radi o sudskom ili privatnom izvršitelju), osposobljeni da vrše procenu pokretnih stvari koje se zateku na primer u stanu ili poslovnoj prostoriji. Njihovo dugogodišnje iskustvo omogućuje im da jednostavno procene vrednost televizora, muzičkih uređaja, kompjutera, vozila ili drugih pokretnih stvari. Ipak kada se radi o procenama veće vrednosti čini se da bi tu moralo da se angažuje stručno lice koje vrši procenu stvari veće vrednosti. S obzirom da Zakon o izvršenju i obezbeđenju kao sredstva izvršenja predviđa i različita prava to se postavlja pitanja da li će izvršitelji biti osposobljeni da izvrše na primer procenu akcija ili udela, vrednost autor-

---

Mihajlo: Osvrt na povijesni razvoj evropskog latinskog javnog bilježništva, Zakon o javnom bilježništvu, Organizator, Zagreb, 1994.

⁵ O javnim beležnicima u uporednom pravu videti: Gomez, Augusto, Martihno, Faerna: La fonction del Nortario en la Union Europea, Colegionis notariales de Espana, Madrid, 1999, i Knežević-Popović Dragana, Dabić Ljubiša, Saša Gajin: Javni beležnik u uporednom pravu, Strani pravni život 1-3/2000, Institut za uporedno pravo, Beograd.

⁶ O javnom beležništvu detaljnije vidi: M.Trgovčević-Prokić: Prenošenje ovlašćenja sa važećih propisa na javnog beležnika, Pravni život, br. 11/2001, Beograd, i N. Šarkić i grupa autora o javnom beležništvu, Glosarijum, str. 5. do 21. Beograd, 2004, i N. Šarkić S. Spasić M. Nikolić i Đ. Sibinović: Pravo pravosudnih profesija, Beograd, 2012, i Hiber Dragor: Pojam javnog beležnika (notara) i beležničkog (notarijalnog) prava, Javnobeležničko pravo, Priredio Dragor Hiber, Pravni fakultet, Beograd, 2005.

skih ili patentnih prava ili neka druga prava koja mogu biti predmet izvršnog postupka.

Takođe u uporednom pravu poznajemo i situacije u kojima se javnom beležniku ostavljaju na čuvanje stvari veće vrednosti za slučaj da je došlo do odlaganja sprovođenja izvršenja (na zahtev izvršnog poverioca ili izvršnog dužnika), da je došlo do prekida postupka iz nekog od zakonom predviđenih razloga ili naprosto da se čeka odluka o sprovođenju izvršenja na pr. od strane parničnog suda u slučaju uputa na parnicu radi raspravljanja spornih pitanja ili okolnosti.

Dakle naše je mišljenje da je javni beležnik mogao dobiti određenu ulogu u izvršnom postupku te da je ovako postavljena odredba nepotrebno rigidna. Ovakva odredba takođe može nedovoljno upućenima stvoriti utisak da se javnobeležničko i izvršno pravo razilaze te da nemaju dodirnih tačaka s obzirom da je zakon predvideo da se javnom beležniku ne mogu poveravati poslovi koji se uređuju postupkom izvršenja i obezbeđenja. U daljem tekstu pokušaćemo da objasnimo koliko je čvrsta veza između javnobeležničkog i izvršnog prava te da se ni u kom slučaju odredba čl.98 ne može tumačiti kao negacija povezanosti ova dva postupka.

IZVRŠNOST JAVNOBELEŽNIČKE ISPRAVE

Zakon o javnom beležništvu definiše javno beležništvo kao službu od javnog poverenja. Ovu službu vode javni beležnici koji obavljaju delatnost kao isključivo i stalno zanimanje do prestanka obavljanja ove delatnosti u skladu sa zakonom. Javni beležnik je definisan kao stručnjak iz oblasti prava imenovan od strane ministra nadležnog za pravosuđe te on na osnovu javnih ovlašćenja obavlja sledeće poslove. On može da prihvata od stranaka izjave volje i da im daje potrebnu pismenu formu i o tome izdaje isprave koje imaju karakter javnih isprava. On takođe čuva originale tih isprava i druge poverene dokumente, izdaje prepise isprava javno potvrđuje činjenice te daje strankama savete o pitanjima koja su predmet njegove delatnosti. On može da preduzme i druge radne i vrši druge poslove određene zakonom.

Zakon predviđa da javnobeležnička isprava mora biti sačinjena u skladu sa zakonom da bi imala snagu javne isprave.⁷ Znamo da su javne isprave isprave koje se izdaju od državnih organa dakle javnobeležnička isprava sačinjena u zakonitoj formi predstavlja javnu ispravu. Javnobeležnička isprava je izvršna ili verodostojna isprava u slučajevima kada je to predviđeno zakonom.⁸ Dakle, već u osnovnim odredbama čl. 7 Zakon govori o izvršnosti javnobeležničkog akta.

---

⁷ O pojmu i karakteristikama notarske isprave prema odredbama Zakona o notarima Crne Gore vidi: Notarijat u Crnoj Gori, M. Radović, E. Dikić, S. Suljević, GTZ Podgorica, 2010.

⁸ "Izraz notarska ili javnobeležnička isprava se koristi radi označavanja svih onih isprava koje uz različite oblike i načine sudelovanja javnog beležnika mogu steći svojstvo ovršne isprave-ne-

Sasvim je sigurno da nije svaka isprava koju javni beležnik sačini i izvršna isprava. Javni beležnici u svom poslu između ostalog obavljaju poslove sačinjavanja javnobeležničkih zapisa, sačinjavaju javnobeležničke zapisnike, izdaju potvrde te vrše overe. Samo javnobeležnički zapisi koji su sačinjeni u preciznoj po zakonu predviđenoj formi i ukoliko ispunjavaju zakonom predviđene uslove mogu biti izvršna isprava.

Zakon predviđa koji se pravni poslovi moraju sačiniti u formi javnobeležničkog zapisa a koji "drugi pravni poslovi" mogu imati oblik javnobeležničkog zapisa.⁹ Razumevanja radi nabrojaćemo samo neke. Tako se u formi javnobeležničkog zapisa sačinjavaju ugovor o imovinskim odnosima između supružnika, ugovor o imovinskim odnosima između vanbračnih partnera, sporazum o zakonskom izdržavanju u skladu sa zakonom,¹⁰ ugovor o ustupanju i raspodeli imovine za života, ugovor o doživotnom izdržavanju.¹¹

U formi javnobeležničkog zapisa članom 83 predviđeno je da se mogu sačiniti ugovori o raspolaganju nepokretnostima, zaveštanje (testament), izjava kojom se nužni naslednik isključuje iz nasleđstva, izjava kojom se nužni naslednik lišava nasleđstva, izjava o priznanju očinstva kao i izjava o saglasnosti sa priznanjem očinstva.¹²

Dakle našu pažnju posebno ćemo usmeriti na čl. 85 Zakona o javnom beležništvu kojim se uređuje pitanje izvršnosti javnobeležničkog zapisa. Ovo pitanje je za nas interesantno zbog veze sa izvršnim postupkom odnosno koji se pokreće nekim od javnobeležničkih akata (zapisa)¹³ i kada može izvršavati po pravilima

---

ovisno o tome da li je tu ispravu javni beležnik sastavio kao javnobeležnički akt, soleminizirao ili je na njoj samo overio potpis obezbnika odnosno ima li ona značenje javnobeležničke kondemnatorne odluke." M. Dika: Zbornik radova sa regionalnih konferencija o notarima, GTZ, Beograd 2010.

⁹ Zakon o javnim beležnicima Republike Hrvatske odredbom čl. 21 predviđa da značenje ovršne isprave mogu imati i ovršna javnobeležnička odluka i ovršna javnobeležnička isprava.

¹⁰ Detaljnije o imovinskim odnosima supružnika i vanbračnih partnera kod N.Šarkić, M. Počuča: Porodično pravo i porodičnopravna zaštita; JP "Službeni glasnik" i Pravni fakultet Univerziteta Union, Beograd, 2012, str. 275 do 293. i M. Počuča: Zakonsko izdržavanje bračnih i vanbračnih partnera, Pravo teorije i praksa, br. 3–4/2010, Novi Sad.

¹¹ O ulozi notara u naslednom pravu i ostavinskom postupku, detaljnije videti, Oliver Antić: Javni beležnik (notar) i ostavinski postupak, Javnobeležničko pravo, priredio Dragor Hiber, Beograd, 2005. O ugovorima o doživotnom izdržavanju i ustupanju i raspodeli imovine za života vidi Milan Počuča: Nasledno pravo, Pravni fakultet Univerziteta Privredna akademija, Novi Sad, 2012, str. 198 do 223.

¹² Detaljnije o mogućnostima i ovašćenjima notara prilikom sačinjavanja i overe isprava i ugovora kod Jakšić Aleksandar: Notarijat kao javna služba, Javnobeležničko pravo, priredio Dragor Hiber, Pravni fakultet Beograd, 2005.

¹³ Zakon o notarima Federacije Bosne i Hercegovine umesto izraz za javnobeležnički ili notarski akt koristi izraz isprava nastala obradom notara ili notarski obrađena isprava.

izvršnog postupka. U čak sedam stavova čl. 85 razrađuje pitanje izvršnosti javnobeležničkog zapisa. Dakle centralno pitanje je kada je javnobeležnički zapis izvršna isprava.

Prvi uslov je obaveza na činidbu. Kondemnatornost je uslov za činidbu. Prema pravilima građanskog procesnog prava postoje 3 vrste tužbi pa samim tim i 3 vrste presuda. Samo one presude koje u sebi sadrže nalog za određenu činidbu (kondemnatornost) mogu se izvršavati prema pravilima izvršnog prava. Dakle da bi zapis koga sačini javni beležnik mogao biti upodobljen sa izvršnom ispravom on mora sačinjavati određenu činidbu. Teoretski posmatrano činidbe se mogu deliti na pozitivne radnje i negativne. Pozitivne radnje podrazumevaju na primer: isplatu novca, predaju stvari, iseljenje iz stana, vraćanje radnika na rad, predaju ili oduzimanje deteta, upis prava u neku javnu knjigu ili registar i sl. Pod negativnim radnjama najčešće podrazumevamo uzdržavanje od određenih radnji kao što su: zabrana prolaza, zabrana uznemiravanja, zabrana činjenja, zabrana objavljivanja određenih tekstova i sl. Dakle, pojam činidbe je uslov bez kojeg se ne može kada govorimo o svakoj izvršnoj ispravi pa i o javnobeležničkom zapisu. Tako na primer uopštene izjave stranka o pomirenju, uređivanju međusobnih odnosa, prevazilaženju određenih problema među partnerima ili druge izjave koje u sebi ne sadrže jasnu činidbu, ne mogu biti predmet izvršavanja pa se samim tim ni takav zapis ne smatra izvršnom ispravom.

Zakon kao uslov predviđa takođe i da se o pitanjima koja su predmet dogovora stranke "mogu sporazumeti". Ovaj uslov treba sagledavati u kontekstu opštih pravila Zakona o parničnom postupku, koji se shodno primenjuje u izvršnom postupku pa samim tim i u postupku izvršavanja javnobeležničkog zapisa. Naime, opštim odredbama građanskog procesnog prava je predviđeno da stranke ne mogu rapolagati onim zahtevima ili pravima koja su u suprotnosti sa zakonom, koja su u suprotnosti sa moralom ili sa opštim pravilima koja važe u jednome društvu. Tako na primer sudsku zaštitu ne mogu tražiti kockari za naplatu kockarskog duga, ne može se postići sporazum kojom se jedan od roditelja odriče prava na izdržavanje ili da se ugovori izvršenje nekog krivičnog dela i naknada za obavljanje tog krivičnog dela. Dozvoljenost je opšti princip koji podrazumeva da se stranke mogu dogovarati samo ono što je u skladu sa zakonom te da je svaki akt raspolaganja koji je u suprotnosti sa zakonom ne dozvoljen pa ga samim tim ni javni beležnik neće sačiniti. To dalje znači da se dozvoljenost tretira kao uslov koji mora da ispuni javnobeležnički zapis a o tome će naravno odlučivati javni beležnik koji sačinjava ovaj zapis. U slučaju da javni beležnik utvrdi da nije dozvoljeno raspolaganje koje je predmet dogovora stranka u određenom javnobeležničkom zapisu, stranke mogu tražiti pravnu zaštitu pred javnobeležničkom komorom.

Kao jedan od osnovnih uslova za izvršnost javnobeležničkog akta Zakon predviđa i izričitu izjavu obavezanog lica o tome da se na osnovu te isprave može

sprovesti izvršenje. Ova izjava mora biti precizna, jasna i nedvosmislena. Izjave poput onih da “neko namerava, ima želju, planira, voleo bi da može i sl. ne mogu biti predmet izvršenja. Takve izjave ne sadrže izričiti pristanak niti se mogu tretirati kao saglasnost volja koja je pred uslov za izvršnost javnobeležničkog zapisa. Upravo u ovoj odredbi leži i suštinska razlika između izvršne isprave koju sačinjava sud u odnosu na izvršnu ispravu koju sačinjava javni beležnik. Naime, sud sudi i samim tim i presuđuje. Odluka suda predstavlja izvršnu ispravu uz naravno ostale izvršne isprave. Ali kada govorimo o razlici onda moramo imati u vidu da javni beležnik nema ovlašćenja da odlučuje o spornim stvarima. Imanentnost njegove profesije upravo leži u činjenici da on na osnovu javnog ovlašćenja koje ima može da uredi nesporne odnose između stranaka. To dalje govori o vrednosti javnobeležničke profesije te ogromnim uštedama koje uvođenje javnobeležničke profesije donosi svakoj državi. Javni beležnici “rasterećuju” sudove od nespornih stvari ali i olakšavaju strankama da u situaciji kada postoji saglasnost volja mogu brže, jednostavnije i jeftinije da razreše problem. Dakle stranka koja priznaje određeno pravo činidbu ili je spremna da nešto učini ili da se trajno uzdrži od nečega, može sa drugom strankom sačiniti javnobeležnički zapis u kome će tu svoju volju nedvosmisleno iskazati. Tako iskazana volja mora biti i potvrđenja od strane javnog beležnika.

Kada se radi o novčanim potraživanjima zakon predviđa i uslov određivanja roka dospelosti. Taj rok dospelosti znači da se jedna strana obavezuje da će u vremenski određenom trenutku izmiriti određenu obavezu. Iako zakon ne daje preciznija određenja pojma dospelosti, možemo sa sigurnošću tvrditi da se radi o opšte prihvaćenim pojmovima koji važe u drugim zakonskim propisima. To su pre svega odredbe Zakona o izvršenju i obezbeđenju koji se odnosi na dospelost ali i drugih propisa kojima se uređuju ova pitanja (npr. Zakon o obligacionim odnosima i sl.). Nema karakter izvršne isprave javnobeležnički zapis u kome se na pr. osoba A obavezuje da će dug vratiti osobi B. Čak i ukoliko je iznos toga duga precizno određen a nema vremenskog naznačenja dospelosti obaveze ne možemo govoriti o podobnosti za izvršenje takvog zapisa. Prema odredbama Zakona o izvršenju i obezbeđenju paricioni rok za dobrovoljno izvršenje nakon donošenja izvršne isprave je 15 dana. U zavisnosti od materije u zavisnosti od okolnosti slučaja te procene suda nekada ti rokovi mogu biti kraći (rok od 8 dana u privrednim sporovima ili sasvim kratki rokovi u odlukama o privremenim merama). No pošto se ovde ne radi o presudi, već o sporazumu stranaka koji javni beležnik samo utvrđuje, nepostojanje utvrđenog datuma dospelosti onemogućava sprovođenje izvršenja te takav akt ne može biti podoban za izvršenje i taj javnobeležnički zapis nema karakter izvršne isprave. Pored svih nabrojanih uslova i vremensko označene dospelosti je uslov za izvršnost javnobeležničkog zapisa.

Navedeni uslovi, koje je predvideo zakon, predstavljaju osnov za prinudno izvršenje. Prinudno izvršenje prema pravilima Zakona o izvršenju i obezbeđenju

podrazumeva aktivnu ulogu suda ili izvršitelja. Mehanizam sprovođenja izvršenja po pravilu zavisi od volje stranaka odnosno da li će izvršenje odluke poveriti sudu ili izvršitelju. Izuzetak su samo oni slučajevi koji su dati u isključivu nadležnost sudu odnosno izvršitelju o čemu je bilo reči u uvodnom delu ovoga teksta. Prinudno izvršenje podrazumeva skup radnji suda ili izvršitelja koje se odnose na: naplatu novčanih potraživanja putem prodaje pokretnih stvari, prodajom nepokretnosti, prodajom akcija ili udela i sl.; predaju stvari; činidbe, itd.

Zakon o javnom beležništvu predviđa varijantu u kojoj se pravi razlika između izvršenja koje sprovodi sud i onog izvršenja koje sprovodi izvršitelj. I ako zakon naznačava da u slučajevima kada se izvršenje sprovodi preko sudskog izvršitelja, javnobeležnički zapis mora imati i druge elemente koji su neophodni za sprovođenje izvršenja. Po našem mišljenju ova naznaka zakonodavca je nepotrebna jer zapravo ne postoje nikakvi posebni elementi kada se radi o izvršenju koje sprovodi izvršitelj.

Iako je izričito predvideo da postoji obaveza da se utvrdi datum dospeća, zakon predviđa i situaciju u kojoj nije moguće unapred utvrditi tačan datum nastupanja određene dospelosti. Ova dospelost može zavisiti od isteka određenih vremenskih rokova koji se ne mogu predvideti ili okolnosti koje ne mogu nastupiti na pr. danom odlaska u penziju, završetkom studija, upisom privrednog društva u registar privrednih društava, dobijanjem građevinske dozvole i sl. U ovakvim slučajevima zakon predviđa dve osnovne mogućnosti. Prva mogućnost je da se stranke naknadno slože oko toga da je određeni vremenski period istekao odnosno da je određena okolnost nastupila. Tada će se javnobeležnički zapis dopuniti izjavama stranaka koje predstavljaju takođe saglasnost volja i sprovode se prema opštim-uobičajenim pravilima javnobeležničkog prava. Dakle ta saglasnost volja može biti veoma jednostavna. Ona bi se mogla izraziti naprosto konstatacijom i potpisivanjem da je određeni vremenski period istekao odnosno da je određeni rok nastupio. Ipak, ozbiljnija situacija nastaje ukoliko takve saglasnosti nema ili se takva saglasnost iz raznih objektivnih ili subjektivnih okolnosti ne može dobiti. Tada prema slovu zakona mogu da nastupe sledeće situacije i to: da se javnom ispravom potvrdi određena činjenica, da se privatnom ispravom na kojoj je overen potpis poverioca to dokaže. Šta je javna isprava je opšte poznato i o tome ne treba pisati. Lice koje javnom ispravom dokaže na pr. da je diplomiralo, da je dobio građevinsku dozvolu, da je upisao privredno društvo u registar privrednih društava može dakle dokazati ispunjenost određenog uslova. Takođe, zakon ostavlja mogućnost da se i privatna isprava na kojoj je overen potpis poverioca može tretirati kao validna za nastupanje uslova. Dakle to je isprava sa overenim potpisom kojom poverilac potvrđuje da je određeni uslov za ispunjenje obaveze nastupio odnosno da su se stekli uslovi da javnobeležnički zapis postane izvršna isprava.

Komplikovanija situacija je u slučajevima kada nemamo ni jedan od napred naznačenih uslova. Tada izvršni poverilac može da pokrene parnični postupak i da na osnovu pravosnažne sudske odluke¹⁴ dokaže da je nastupila dospelost (protekao predviđeni rok ili da je nastupio određeni uslov koji je bio predviđen javnobeležničkim zapisom). Po našem mišljenju pojam “pravosnažna parnična presuda” nije odgovarajući. Zakonodavac je trebalo da koristi pojam pravosnažna odluka jer se u parničnom postupku stranke mogu sporazumeti i poravanjem što bi u konkretnom slučaju bilo u potpunosti izjednačeno sa pravosnažnom presudom s obzirom na uslov koji zakon traži. Naime za izvršnost javnobeležničkog zapisa bitna je ili u sudskom postupku utvrđena kao nesporna činjenica što se dokazuje pravosnažnom presudom ili činjenica koju priznaju obe strane što se može utvrditi zaključenim sudskim poravanjem.

No bez obzira na sve naznačene okolnosti možemo reći da je zakon relativno precizno utvrdio šta je sve neophodno da bi se jedan javnobeležnički zapis tretirao kao validna izvršna isprava odnosno da bi stranke mogle da ostvare određeno pravo u “skraćenom” postupku u odnosu na sudski postupak.

Nažalost, moramo konstatovati da odredba stava 7. Zakona o javnom beležništvu ne odgovara realnosti. Naime ovom odredbom je predviđeno da se izvršnost javnobeležničkog zapisa može pobijati po odredbama Zakona kojim se uređuje izvršnost postupka.¹⁵ Sud odnosno drugi organ ili lice koje sprovodi izvršenje (izvršitelj), obustaviće izvršenje ako utvrdi da prilikom sačinjavanja javnobeležničkog zapisa nisu ispunjeni uslovi koji se zahtevaju da bi taj zapis imao snagu javne ili izvršne isprave. Ova odredba je naime u potpunoj suprotnosti sa načelom formalnog legaliteta koje se primenjuje u izvršnom postupku kada govorimo o izvršnim ispravama koje donosi sud ili drugi organ kome je dato pravo da donosi izvršne isprave koje se sprovode po pravilima izvršnog postupka. Naime izvršni sud odnosno izvršitelj nisu vlasni da tumače, menjaju, preinačuju ili na bilo koji drugi način preispituju izvršnu ispravu. Ovakvom zakonskom odredbom zakonodavac utvrđuje da je izvršni sud odnosno izvršitelj ovlašćen da ispituje izvršnu ispravu i da obustavi izvršenje ako utvrdi da prilikom sačinjavanja javnobeležničkog zapisa nisu ispunjeni uslovi za dobijanje snage izvršne odnosno javne isprave. Po našem mišljenju ova odredba bi se morala preispitati jer se izvršnost javnobeležničkog zapisa ne može pobijati po odredbama Zakona o izvršenju

---

¹⁴ O pojmu pravosnažnosti vidi, B. Poznić: *Građansko procesno pravo* Beograd, 1992, isto i B. Poznić V. Rakić Vodinić: *Građansko procesno pravo*, Beograd, 2006, i S. Culja: *Građansko procesno pravo*, Beograd, 1984.

¹⁵ O izvršnosti notarskih akata prema propisima Bosne i Hercegovine vidi, Hess B. “Ekspertiza o nacrtu izvršnog zakona za frderaciju BIH od 16.07.1997, Nova rešenja u zakonu o parničnom postupku Federacije BIH”, Ministarstvo Pravde BIH, Sarajevo, 1998.

i obezbeđenju. Ovaj zakon ne poznaje mogućnost bilo kakvog sudskog pobijanja odluke pa samim tim ni javnobeležničkog zapisa. Ovde se ne mogu ni koristiti odredbe koje govore o eventualnom upućivanju na parnicu jer je ovaj uput predviđen za druge pravne situacije te se po našem mišljenju ova odredba mora ili brisati ili u potpunosti revidirati jer će stvarati nejasnoće u postupku primene. Zakon dalje predviđa ovlašćenje javnog beležnika da na zahtev stranke stavi klauzulu izvršnosti na javnobeležnički zapis.¹⁶ Po ovakvoj zakonskoj formulaciji javni beležnik će još jednom proveriti da li su ispunjeni svi uslovi koje predviđa kako Zakon o javnom beležništvu tako i Zakon o izvršenju i obezbeđenju u smislu da li je javnobeležnički zapis ujedno i izvršna isprava. Zahtev stranke je dakle uslov bez kojeg se ne može. To praktično znači da javni beležnik ne stavlja po službenoj dužnosti potvrdu o izvršnosti. Javni beležnik će nakon sprovođenja prethodnog postupka provere javnobeležničkog zapisa staviti ovu klauzulu. Potvrda o izvršnosti je prema opštim pravilima Zakona o izvršenju i obezbeđenju potvrda koju stavlja sud na pravosnažnu presudu. Pravosnažnost se deli na formalnu i materijalnu. Kada su ispunjeni uslovi da je izvršni dužnik primio izvršnu ispravu od tada teče paricijalni rok (najčešće 15 dana a rok može biti i duži i kraći ukoliko je utvrđen sudskom odlukom). Ukoliko nije utvrđen sudskom odlukom istekom 15-og dana nastupa izvršnost. I ovde napominjemo da izvršnost moramo razlikovati od izvršljivosti kao mogućnosti za sprovođenje izvršenja u smislu podobnosti-kondemnatornosti izvršne isprave da se može sprovesti prema opštim pravilima zakona o izvršnom postupku.

Nažalost, zakonodavac nije predvideo mogućnost šta se dešava ukoliko je došlo do promene javnog beležnika odnosno da drugi javni beležnik može staviti potvrdu izvršnosti na tuđ javnobeležnički zapis. U pogledu prvog pitanja naše razmišljanje ide u pravcu da javni beležnik koji je nastavio sa radom u javnobeležničkoj kancelariji ili koji zamenjuje odsutnog ili javnog beležnika kome je prestalo svojstvo javnog beležnika, može staviti klauzulu izvršnosti. Ovu klauzulu, po našem mišljenju, ne može staviti drugi javni beležnik jer je potvrda o izvršnosti sastavni deo jednog javnobeležničkog zapisa. Takođe zakon ne predviđa ni životne situacije koje se mogu desiti u slučajevima da javni beležnik iz određenog razloga odbije da stavi klauzulu izvršnosti. Po našem mišljenju i u ovoj situaciji mogu se primeniti opšta pravila koja važe za slučaj da je stranka nezadovoljna radom javnog beležnika te zaštitu toga prava može ostvariti pred javnobeležničkom komorom.

---

¹⁶ O ovlašćenjima u izvršnom postupku videti detaljno kod: Šarkić Nebojša, Mladen Nikolić, Ovlašćenja u izvršnom postupku, Zbornik radova Zastupanje i punomoćstvo, IP "Glosarijum", Beograd, 2007, str. 159 do 181.

IZVRŠNOST VERODOSTOJNE ISPRAVE

Izvršenje radi ostvarivanja novčanog potraživanja određuje se i na osnovu verodostojne isprave.¹⁷ Zakon o izvršenju i obezbeđenju kao verodostojne isprave nabroja menicu i ček domaćeg ili stranog lica sa protestvom ako je to potrebno za zasnivanje potraživanja, obveznice ili druge hartije od vrednosti izdate u seriji koju imao daje pravo na isplatu nominalne vrednosti, fakture, računi domaćeg ili stranog lica sa otpremnicom ili drugim pisanim dokumentima da je izvršni dužnik obavешten o nastaloj obavezi, izvod iz poslovnih knjiga, javna isprava koja konstituše izvrši u novčanu obavezu, bankarska garancija, akreditiv, poverena izjava izvršnog dužnika koje ovlašćuje banku da sa njegovog računa izvrši prenos novčanih sredstava na račun izvršnog poverioca, obračun kamate sa dokazima o osnovu dospelosti i visini potraživanja, privremena ili okončana situacija u vezi sa izvršnim građevinskim radovima, obračun o nagradi i naknadi advokata.

Verodostojna isprava je potvrda za izvršenje ako su u njoj naznačeni izvršni poverilac i izvršni dužnik, predmet, vrsta, obim i vreme ispunjenja obaveza.

Zakon predviđa da u slučajevima da se iz verodostojne isprave ne vidi dospelost potraživanja izvršenje se određuje ako je izvršni poverilac podneo pismeni dokaz da je izvršnog dužnika pozvao da ispuni dospelu obavezu u naknadno ostavljenom roku.

Sa stanovišta javnobeležničkog prava ovde možemo reći da se pod određenim uslovima i verodostojne isprave mogu tretirati kao osnov za nastupanje obaveze izvršnog dužnika. Naime verodostojne isprave, same po sebi, predstavljaju izvršne isprave u postupku izvršenja i obezbeđenja. Ove izvršne isprave sprovodiće sud odnosno izvršitelj. Veza između izvršnog i javnobeležničkog prava kod verodostojnih isprava može nastupiti u svim onim uslovima koji su naznačeni kod izvršnosti javnobeležničkog zapisa.

Naime, ukoliko postoji spor oko toga da li je neki od uslova koji je predviđen verodostojnom ispravom nastupio, stranke mogu pred javnim beležnikom da priznaju nastupanje određenog uslova ili istek određenog roka za dospelost potraživanja. Dakle ne možemo govoriti o direktnom sprovođenju verodostojnih isprava od strane javnih beležnika jer javni beležnik i nema ta ovlašćenja s obzirom da su ista rezervisana za sud. Javni beležnik može samo obaviti one radnje koje su predviđene čl.85 radi sačinjavanja javnobeležničkog zapisa koje će imati snagu izvršne isprave. Tako na primer čl. 8 u stavu 1 tačka 8 predviđa da se može kao verodostojna isprava tretirati overena izjava izvršnog dužnika kojom ovlašćuje banku da sa njegovog računa izvrši prenos novčanih sredstava na račun izvršnog poverioca. Ukoliko izvršni dužnik pred javnim beležnikom sačini ovu ispra-

---

¹⁷ O pojmu verodostojne isprave vidi S. Triva Z. Bjelajac M. Dika: *Sudsko izvršno pravo* Zagreb, 1980.

vu ona će biti tretirana kao valjana izvršna isprava za osnaživanje verodostojne isprave.

Identična situacija može se tretirati i kod tačke 9 koja predviđa obračun kamate sa dokazima o osnovu dospelosti i visini potraživanja. Ako izvršni poverilac i izvršni dužnik kod javnog beležnika sačine u formi javnobeležničkog zapisa akt kojim se pitanje sporne kamate reguliše sud će takođe ovaj sporazum tretirati kao verodostojnu ispravu i pristupiti njegovom direktnom sprovođenju.

Na isti način možemo tretirati i tačku 10 koja predviđa saglasnost o privremenim ili okončanim situacijama u vezi sa izvršenim građevinskim radovima ili obračun o nagradi i naknadi advokata. Ukoliko su ova akta sačinjena pred javnim beležnikom u formi javnobeležničkog zapisa oni će imati mnogo jaču pravnu snagu i moći će se odmah sprovesti u izvršnom postupku.

Na osnovu svega iznetog možemo reći da u pogledu verodostojnih isprava javni beležnik nema direktnih ovlašćenja, već je on u funkciji osnaživanja izvršnosti verodostojnih isprava ili pak u funkciji potvrđivanja činjenica koje mogu biti sporne ili potvrđivanja o nastupanju određenih rokova dospelosti.¹⁸

OVERAVANJE NEJAVNE ISPRAVE (SOLEMINIZACIJA)

Zakon o javnom beležništvu odredbom čl. 93 predviđa da u određenim slučajevima koji su predviđeni zakonom javni beležnik može svojom overom da da nejavnoj ispravi pravnu snagu javne isprave-da učini soleminizaciju.¹⁹ Suština ove overe od strane javnog beležnika je u tome da se proverom podataka potvrđuje sadržina isprave koja odgovara volji stranaka.

Tako, na primer, ukoliko lice A licu B izda priznanicu o dugu takva isprava će imati određenu pravnu snagu i u parničnom postupku. Ona će dokazivati postojanje duga ali postoje brojni razlozi koje izdavalac potvrde može naknadno isticati pred sudom odnosno osporavati tačnost same potvrde, isticati elemente prinude, zablude, autentičnosti potpisa da je dug vraćen ili da je dug namiren nekim drugim poslom. To je i razlog zašto se u uporednom pravu soleminizacija od strane javnih beležnika afirmisala kao izuzetno značajan institut. I naš zakonodavac opredelio se za mogućnost soleminizacije od strane javnih beležnika te se na taj način privatna isprava koja ima određenu, ali prilično ograničenu pravnu snagu, osnažuje i dobija neuporedivo veću pravnu snagu u sudskim dokaznim postupcima.

---

¹⁸ Detaljnije o izvršnosti javnobeležničkog akta Povlakić Meliha: Izvršnost Javnobeležničkog akta, Pravna misao, br. 3-4/2000, Sarajevo, isto i Rijavec Vesna: Neposredna ovršnost javnobilježničkog akta, Javni bilježnik, br. 13/2002, Zagreb.

¹⁹ O pojmu soleminizacije vidi detaljnije M. Trgovčević-Prokić: Ovlašćenja javnog beležnika, Službeni Glasnik, Beograd, 2009, str. 209. do 212.

Naravno da javni beležnik ne može overiti svaku nejavnu ispravu. Da bi on pristupio soleminizaciji mora prethodno da proveri da li je privatna isprava sačinjena te da li ima sve elemente koji su predviđeni zakonom i ako je sastavljena u propisanoj formi za javnobeležnički zapis. To su pre svega ime i prezime javnog beležnika te izjava da postupa u svojstvu javnog beležnika i oznaka sedišta javnog beležnika. Takođe to su osnovni podaci o strankama kao što su ime i prezime, podaci o mestu i datumu rođenja kao i adresa i prebivalište stranaka u postupku koji zaključuju pravni posao ili daju izjavu. Zatim to su podaci o načinu utvrđivanja identiteta stranaka, svedoka, zakonskih zastupnika te drugih učesnika koji eventualno prisustvuju sačinjavanju akta o soleminizaciji.

Ime i prezime, adresa prebivališta svedoka, prevodioca ili tumača ako su učesnici u postupku sastavljanja javnobeležničkog zapisa i podatka o načinu utvrđivanja njegovog identiteta i osnova zastupanja. Tekst i sadržina pravnog posla (na primer priznanice o dugu). Takođe javnobeležnički zapis treba da sadrži označenje isprave koja se prilažu javnobeležničkom zapisu ako ima određenih isprava kao što su punomoćja, izvodi iz matičnih knjiga, potvrdi iz katastra i sl. Svakako na aktu mora stajati datum ako ima potrebe i čas i mesto sastavljanja javnobeležničkog zapisa u slučajevima da se soleminizacija vrši van javnobeležničke kancelarije. Javni beležnik je dužan da unese i izjavu da je stranke ili druge učesnike poučio o sadržini pravnih posledica pravnog posla. Na samom kraju moraju stajati potpisi stranaka zakonskih ili drugih zastupnika punomoćnika, tumača te drugih učesnika u postupku. Na samom kraju stavlja se potpis javnog beležnika, pečat i štambilj javnog beležnika.

Da bi se izvršila soleminizacija privatne isprave u javnu javni beležnik je dužan da izvrši i i određene provere. Tako na primer javni beležnik neće vršiti overu isprave ako je njena sadržina ne dopušta. O pojmu nedopuštenosti smo govorili kod izvršnosti javnobeležničkog akta ali ćemo samo napomenuti da se ovde primenjuju opšta pravila koja se odnose na nedopuštenost raspolaganja i pravnih poslova. Dakle javni beležnik ima pravo da odbije overavanje privatne isprave ukoliko smatra da raspolaganje nije dopušteno odnosno da je u suprotnosti sa zakonom, moralom ili opšte prihvaćenim pravilima u našoj zemlji. U istu grupu spada i ovlašćenje javnog beležnika da ne overi privatnu ispravu ako sumnja da je njena sadržina prividna te da se preduzima radi izbegavanja zakonskih obaveza ili protivpravnog oštećenja trećih lica. U ovu grupu bi spadale na primer privatne izjave kojim se supružnička imovina prenosi poklonom ili drugim pravnim poslom raspolaganja na jednog supružnika da bi se izbegle obaveze plaćanja prema banci-vraćanje kredita ili drugim poveriocima.

Razlog za neoveravanje privatne isprave je i maloletstvo. Ukoliko na osnovu priloženih dokumenata ili na bazi opšte poznatih činjenica javni beležnik utvrdi da se radi o nezakonitom raspolaganju maloletnika, neće overiti punovažnost pravnog posla. Naravno ovde postoje izuzeci ukoliko sačinjavanju tog pravnog

posla prisustvuje zakonski zastupnik tog lica iako postoje sve ostale potrebne saglasnosti (na primer Centra za socijalni rad, staratelja i sl.).

Na bazi iskustva iz uporednog prava javni beležnici su imali dosta problema se overom nejavnih isprava. Građani pokušavaju da neke svoje probleme reše tako što pokušavaju da kod javnog beležnika potvrde neistinitu ispravu ili dobi-ju potvrdu o sadržini koja ne odgovara istini. To je i razlog zašto se i naš zakon opredelio za mogućnost da javni beležnik čuva svoje profesionalno dostojanstvo tako što će upozoriti stranke na to da se radi o raspolaganju koje nije u skladu sa pravom. On je dužan da na to upozori i da to upozorenje naznači pored overene isprave. U slučaju kada se radi o ozbiljnijoj povredi prava javni beležnik može i da odbije da overi nejavnu ispravu pa će po žalbi stranke odlučivati komora. Dakle ovde govorimo o nekoj vrsti javnobeležničkog postupka koja podrazumeva odluku javnog beležnika da o nečemu odluči ili ne odluči. Odlučivanje o sadržini nije imanentno poslovima javnog beležnika jer je odluka o spornim pitanjima u nadležnosti suda. Ipak u postupku obavljanja svog posla javni beležnik može da odluči da li će neki pravni posao obaviti ili ne. To je slučaj sa odbijanjem overe nejavne isprave gde se nezadovoljna stranka može žalbom obratiti komori koja odlučuje o tome. Zakon naravno ne govori kakva je pravna snaga komore i da li ona ima obavezujući karakter za javnog beležnika. Čini se da je ta odluka ipak obavezujuća i da će javni beležnik uprkos protivljenju biti u obavezi da u slučaju da komora nađe da je zahtev stranke opravdan ipak izvrši soleminizaciju.

Osim prethodnih pitanja o dopuštenosti sačinjavanja moramo se baviti i pitanjem same overe. Suština soleminizacije dakle leži u potvrdi javnog beležnika kao lica od javnog poverenja da sadržina isprave odgovara volji stranka i da su stranke pred njim stavile svoj potpis ili otisak prsta u skladu sa odredbama zakona o potpisivanju javnobeležničkih isprava. Izjava stranaka kojom potvrđuje sadržinu javnobeležničkog akta mora biti data nedvosmisleno. Ona ne može biti poslata u formi pisma, elektronske pošte ili telegrama. Ona ne može biti data preko telefona ili putem posrednika, ona ne može podrazumevati klimanje glave ili neke konkludentne radnje. Javni beležnik je dužan da ukoliko postoje nemogućnosti u komunikaciji sa licem koje daje izjavu (stranac ili gluvonema osoba) obezbedi prevodioca ili tumača i da to unese u sam tekst javnobeležničkog akta. Jedna od najvažnijih uloga javnog beležnika upravo se iskazuje u njegovom javnom poverenju koje mu država daje te njegovom pravu da svojim potpisom overi sadržinu i tačnost datih izjava. Podsećanja radi treba reći da je prema našem sadašnjem Zakonu o vanparničnom postupku sud mogao potvrditi volju stranaka ali da se ova mogućnost nažalost u praksi od strane građana pa čak ni od strane advokata nije dovoljno koristila.

Potvrđivanjem volje stranaka zapravo javni beležnik jednoj privatnoj ispravi daje snagu javne isprave te se povećava njena dokazna snaga i smanjuju elementi pobijanja njene autentičnosti. Razlika između privatne i soleminizirane isprave

je ogromna. Logično je za očekivati i zakon to nedvosmisleno isključuje da postoji mogućnost u sumnju o kvalitetu javnobeležničke overe. Dakle isključuju se svi ovi razlozi da je stranka bila pod uticajem alkohola, da nije razumela sadržinu, da je na nju vršen pritisak, da je stranka u trenutku sačinjavanja pravnog posla bila maloletna, duševno bolesna i sl. Naravno i javnobeležnički akt kao i svaki drugi akt (pa čak i sudski testament) mogu se pobijati u parničnom postupku iz uobičajenih razloga (prevara, sila, pretnja, elementi zablude).

Ipak ogromna je uloga javnobeležničke overe s obzirom da se nakon svojeručnog potpisivanja javnog beležnika stavljanja pečata i štambilja javnog beležnika te upisa u delovodni broj upisnika i drugih administrativnih radnji jedna privatna isprava "pretvara" u javnu ispravu. Sa stanovišta izvršnog prava možemo istaći izuzetan značaj soleminizacije. Ona zapravo skraćuje put naplate novčanih potraživanja, isključuje sudsku parničnu proceduru te osim efikasnosti i ekonomičnosti podiže nivo pravne sigurnosti pa samim tim i pravne kulture građana. Privatna isprava kao što smo već rekli sigurno ima određenu pravnu snagu. Ipak njena pravna snaga je neuporedivo slabija u odnosu na javnu ispravu. Javnobeležnička overa zaoštava i pitanje osporavanja kvaliteta jedne isprave jer se ona smatra autentičnom sve dok se neko u posebno zakonom predviđenom postupku ne dokaže da je overena neistinita isprava odnosno da overa nije sačinjena u skladu sa zakonom.

ULOGA NOTARA U ZASNIVANJU I REALIZACIJI HIPOTEKE

Po našem mišljenju neopravdano Zakon o izvršenju i obezbeđenju praktično isključuje ulogu javnih beležnika u ovom postupku.²⁰ Njegova uloga može se svesti samo na aktivnosti vezane za njen nastanak i eventualno prestanak dok se realizacija i njeno izvršenje ostaje isključivo u nadležnosti suda odnosno izvršitelja. Po našem mišljenju ovde postoje brojne mogućnosti za noveliranje zakona ili kreativno tumačenje te ulogu javnih beležnika u čitavom procesu.

Javni beležnik bi mogao da sačini ugovor o hipoteci u formi javnobeležničkog zapisa. Članom 84 Zakona o javnom beležništvu predviđena je i obaveza soleminizacije javnobeležničkog zapisa ako on sadrži zakonom predviđene uslove. Javni beležnik bi mogao da izvrši soleminizaciju odnosno potvrdi ugovora o hipoteci ako je sačinjen kao privatna isprava. Kako Zakon o hipoteci predviđa da potpis stranaka mora biti overen u sudu ili kod drugog nadležnog organa po našem mišljenju taj drugi nadležni organ mogao bi biti javni beležnik pri čemu bi

---

²⁰ O ulozi notara u sačinjavanju i realizaciji hipoteke vidi detaljnije, K. Dolović: Uloga javnih beležnika kod založnog prava nepokretnosti, Strani pravni život 2/2010, Beograd, i D. Medić: Sticanje hipoteke na osnovu sporazuma pred sudom i notarski obrađene isprave, Pravni život, tom IV, br. 10/2005, Banja Luka.

on imao odgovornost da proveri da li je sadržina predmetnog ugovora saobrazna obaveznoj sadržini koju propisuje Zakon.²¹

Ugovor o hipoteci koji sačini javni beležnik može imati i značaj izvršne isprave ukoliko sadrži odredbe koje zakon izričito propisuje.²² Hipoteka koja je zasnovna na osnovu izvršnog ugovora upisuje se u registar nepokretnosti i kao izvršna nadsudska hipoteka a koji upis omogućava primenu vansudskog postupka namirenja koju propisuje Zakon o hipoteci. Dakle od sadržaja ugovora o hipoteci zavisi da li će imati ili ne značaj izvršne isprave.

PRIZNANJA I IZVRŠENJE STRANE JAVNOBELEŽNIČKE ISPRAVE

Pre nego što pristupimo analizi ovog problema najpre treba da naznačimo šta se smatra stranom javnobeležničkom ispravom. Strana javnobeležnička isprava je svaka isprava koja je sačinjena u drugoj zemlji van područja Republike Srbije. Strane javnobeležničke isprave imaju pod uslovom uzajamnosti isto pravno dejstvo kao i javnobeležničke isprave sačinjene po Zakonu o javnom beležništvu. Dakle pojam uzajamnosti je uobičajeni pojam kod priznavanja i izvršavanja stranih sudskih ili arbitražnih odluka. Uzajamnost podrazumeva da jedna zemlja prihvata naše javnobeležničke isprave te i mi prihvatamo javnobeležničke isprave te zemlje. U pravnoj teoriji postoji takozvani prvi korak koji se uvek mora povući da bi se jedna javnobeležnička isprava priznala u slučaju da takvih situacija nije bilo. Nakon tog "prvog koraka" ukoliko nastupi uzajamnost ona će se kasnije pretvoriti u pravilo.

Zakon takođe predviđa da strane javnobeležničke isprave ne mogu u Republici Srbiji imati pravno dejstvo koje nemaju po zakonu države po kome su izdate. Dakle ne može se u našoj zemlji dati veće pravo nečemu što ni u zemlji izdavanja nema takvo svojstvo.²³

---

²¹ "Ugovor o hipoteci koji sačini javni beležnik može imati značaj izvršne isprave ukoliko sadrži odredbe koje zakon izričito propisuje. Hipoteka koja je zasnovna na osnovu izvršnog ugovora upisuje se u registar nepokretnosti kao izvršna vansudska hipoteka a koji upis omogućava primenu vansudskog postupka namirenja koji propisuje zakon o hipoteci. Dakle, od sadržaja ugovora o hipoteci zavisi da li će imati ili ne značaj izvršne isprave." M. Dika: Zbornik radova o javnom beležništvu, GTZ, Beograd, 2010, str. 3 do 20.

²² M. Dika u članku javnobeležničke ovršne isprave strana 6 navodi "kako bi se javnobeležnički akt mogao smatrati izvršnom ispravom on mora da sadrži i klauzulu izvršnosti u kojoj će biti konstatovana izjava obveznika da je saglasan da se neposredno na osnovu tog akta nakon dospelosti potraživanja traži izvršenje".

²³ O pretpostavkama za dozvolu izvršenja na osnovu inostranih izvršnih isprava vidi detaljnije Komentar zakona o izvršenju i obezbeđenju I. Mažijerić, F. Čulinović, Geca Kon, Beograd, 1939, str. 246.

Potvrđenim međunarodnim ugovorima mogu se predvideti i druga pravna dejstva strane javnobeležničke isprave. Nama predstoji brojna aktivnost kako bi se najpre u zemljama regiona a potom i sa drugim zemljama zaključili ugovori kojima se potvrđuju međusobni postupci priznavanja ili izvršavanja javnobeležničkih isprava.²⁴

Posebno pitanje imaju javnobeležnički zapisi koji su nepotpuno izvršni po stranom pravu. Ta neposredna izvršnost koja proističe iz njihovih propisa ima se primeniti i u Republici Srbiji. To praktično znači da onaj javnobeležnički akt koji u zemlji nastanka ima snagu izvršne isprave ima se kao takav tretirati i na području Republike Srbije. Ipak uslov za to je i postojanje svih elemenata koji su domaćim zakonodavstvima dakle Zakonom Republike Srbije potrebni za izvršenje.

U pojedinim slučajevima može se desiti da je isti javnobeležnički zapis sastavio domaći ali i strani javni beležnik. U takvim situacijama javnobeležnički zapis se smatra domaćom javnom ispravom ako je overen pečatom i štambiljom domaćeg javnog beležnika. To je svakako u interesu samih stranaka te će se ova zakonska odredba pozitivno odraziti na pravni promet. Ovakva situacija može nastati na primer kod mešovitih brakova ili kada je između našeg državljanina i stranca došlo do određenog pravnog posla. S jedne strane overom i našeg i stranog javnog beležnika olakšaće se pravni promet kako u nas tako i u zemlji čiji je javni beležnik takođe overio ispravu.

Nažalost, moramo konstatovati da se o priznanju i izvršenju stranih javnobeležničkih (notarskih) isprava u nas jako malo pisalo.²⁵ To je i razlog zašto su brojna pitanja ostala nerazjašnjena kako u pravnoj teoriji a naravno tako i u stručnoj javnosti. Naime zakon predviđa ograničenja koja se odnose na to da li je određeni notarski akt izvršna isprava u zemlji nastanka. Sud ili izvršitelj koji budu neposredno sprovodili stranu javnobeležničku ispravu dakle moraće da dobro znaju propise te zemlje kako bi znali da li se radi o izvršnoj ispravi ili ne. Tu moramo voditi računa o različitoj pravnoj organizaciji država, o terminološkim nejasnoćama kao i o strukturalnim pitanjima.²⁶

Drugo ograničenje postoji i u pogledu da li je sadržina te izvršne isprave koja nam dolazi od stranog javnog beležnika u potpunosti upodobljeno sa našim zakonodavstvom. Odnosno da li ispunjava sve uslove prema Zakonu o izvršenju

---

²⁴ Čl. 109 Zakona o notarima u Bosni i Hercegovini predviđa da notarska isprava izdata u inostranstvu uz uzajamnost ima isto pravno dejstvo kao i notarska isprava izdata po domaćem zakonu te se strana isprava ne može u federaciji imati pravno dejstvo koje nemaju po zakonu koji za njihovo izdavanje bilo merodavno u inostranstvu.

²⁵ O priznanju stranih sudskih i arbitražnih odluka vidi: G. Knežević: Međunarodno trgovinska arbitraža, Beograd, 1965; Knežević, Stojanović: Komentar Zakona o međunarodnim priznanjima i procesnim pravima Bgd, 1991; M. Dika: O pojmu priznavanja sudskih odluka Zagreb, 1987.

²⁶ O tome koje su strane sudske odluke podobne za priznanje i izvršenje u domaćoj državi vidi detaljnije M. Živković: Međunarodno privatno pravo, Beograd, 2006.

i obezbeđenju. Podsetimo da ovaj zakon sadrži pojedine odredbe koje govore o ograničenju u pogledu obima te vrste sprovođenja izvršenja. Tako na primer ukoliko je pred javnim beležnikom u nekoj stranoj zemlji sačinjen javnobeležnički zapis kojim se izvršni dužnik obavezuje na mesečno davanje (izdržavanje ili renta usled prouzrokovane štete) takva izvršna isprava bi trebala u nas da se sprovodi najčešće plenidbom zarade. Ukoliko je iznos suprotan ograničenjima koja važe za zaradu u nas onda se sigurno takva izvršna isprava neposredno ne može sprovoditi preko zarade izvršnog dužnika. Postoje i brojna druga ograničenja koja će onaj ko bude sprovodio izvršenje morati da ceni što će svakako u mnogome komplikovati postupak neposrednog izvršenja stranih javnobeležničkih isprava.²⁷

Uprkos brojnim mogućim problemima moramo istaći ogroman značaj ovih javnobeležničkih isprava. Neposredna primena naših javnobeležničkih isprava u inostranstvu te stranih javnobeležničkih isprava u nas u mnogome će rasteretiti sudove ali, što je mnogo važnije, omogućiti brže i jeftinije ostvarivanje prava građana te zaštitu njihove imovine. Postupak pred javnim beležnikom je neuporedivo brži i ekonomičniji u odnosu na sudski postupak te je i realizacija njegovih akata neuporedivo racionalnija. Eventualne teškoće na koje smo ukazivali predstavljaju samo naš napor da unapred ukažemo na moguće probleme sa kojima ćemo se suočiti i za koje se trebamo pripremiti.

EVROPSKI IZVRŠNI NASLOV

Institut Evropskog izvršnog naslova koji se odnosi na nesporne tražbine uveden je u pravo zemalja Evropske Unije uredbom EU, br. 805 iz 2004. god. Evropskog parlamenta i veća od 21. Aprila 2004. godine. Ova uredba je doneta u okviru programa mera za sprovođenje nespornih načela pri priznavanju odluka o građanskim i privrednim stvarima što u prvoj fazi predviđa ukidanje egzegviture (postupak priznavanja stranih sudskih i arbitražnih odluka) i stvaranje Evropskog izvršnog naslova samo za nesporne tražbine. Ovo je trebalo da doprinesu ubrzanju osnovnog cilja zajednice o razvoju prostora slobodne i sigurne naplate potraživanja, kretanja lica i kapitala te saradnje pravosudnih organa. Uredba je odraz opštih stanja o uzajamnom priznanju sudskih odluka te drugih izvršnih naslova kao što su upravna i javnobeležnička akta.²⁸

Ovim Evropskim izvršnim naslovom propisuje se minimalna procedura i standardi da bi se omogućio slobodan promet sudskih odluka te poravnanje. Jav-

---

²⁷ V. Jelić: Neposredna ovršnost javnobeležničkog akta, Bilten javnih beležnika Hrvatske, br. 13; o izvršnosti javnobeležničkih isprava; vidi detaljnije M. Trgovčević-Prokić: Ovlašćenje javnih beležnika, Beograd, 2009, str. 273 do 275.

²⁸ O Evropskom izvršnom naslovu vidi detaljnije, M. Dika: Javnobeležničke ovršne isprave, GTC Beograd, 2010, str. 17.

na isprava koja je u zemlji porekla potvrđena kao evropski izvršni naslov izvršava se u drugim državama članicama bez potrebe da bude proglašena izvršnom ispravom i bez mogućnosti pobijanja njene izvršnosti. U odnosima javnobeležničke isprave mogu se utvrditi sledeći slučajevi: u kojima je presuda koja je potvrđena kao evropski izvršni naslov prestala biti izvršna ili njena izvršnost suspendovana ili ograničena, pa će sud porekla u pogledu zahteva donesenog u svako doba izdati potvrdu u kojoj će naznačiti neizvršnost ili ograničenje izvršnosti i upotrebiti standardizovani obrazac; kada nakon izvršne odluke koja je potvrđena kao evropski izvršni naslov bude donesena odluka kojom je izvršna u državi porekla u pogledu zahteva podnesenih u svako doba uz primenu standardizovanog obrasca. Mogu se utvrditi i slučajevi po kojima će se odluka koja sadrži i izvršnu odluku o iznosu troškova povezanih sa sudskim postupkom uključujući i kamate potvrditi i u odnosu na te troškove kao evropski izvršni naslov osim ako dužnik nije u sudskom postupku u skladu sa pravom države porekla izrekom osporio svoju obaveznu na naknadu troškova postupka. Takođe ako samo delovi presude zadovoljavaju pretpostavkama iz uredbe ako se potvrda o evropskom izvršnom naslovu može ispraviti zbog očite greške ili postoje nepodudarnosti između odluke i potvrde. Takođe može se opozvati kada je očito da je pogrešno izdata imajući u vidu pretpostavku propisane uredbom. Na određenu ispravu ili opoziv potvrde o evropskom izvršnom naslovu primenjuje se pravo države porekla. U slučaju da se zahteva za ispravku ili opoziv potvrde o Evropskom izvršnom naslovu može podneti uz primenu standardizovanog obrasca, izdavanju potvrde o izvršnom naslovu u žalbi koja nije dopuštena te da je potvrda o evropskom izvršnom naslovu delotvorna samo u granicama izvršne odluke i drugim slučajevima koji su predviđeni uredbom. Sama uredba ne deluje na mogućnost traženja priznanja izvršenja presude sudskog poravnanja ili javnih isprava o neospornim potraživanjima. Uredba ne deluje ni na primenu drugih uredaba.

Evropski izvršni naslov je svakako jedna od najznačajnijih novina u pravcu razrešavanja nastalog problema međusobnog priznavanja i izvršavanja sudskih arbitražnih ili javnobeležničkih odluka.²⁹ Njen je značaj izuzetno veliki jer se ona upravo bazira na nespornim stvarima. Uloga notarskog izvršnog naslova upravo jeste u sačinjavanju specifičnih oblika poravnanja odnosno u sačinjavanju izjava volje kojom strane uređuju svoje odnose ili regulišu iste.

Uloga javnih beležnika zapravo i jeste u uređivanju ovih odnosa te usklađivanju odnosa u slučajevima postizanja sporazuma između stranaka. Sud će i u narednom periodu presuđivati sporna pitanja te evropski izvršni naslov gotovo

---

²⁹ N. Šarkić, M. Nikolić: Priznanje i izvršenje stranih izvršnih i javnobeležničkih (notarskih) isprava, Paragraf br. 12/10, Beograd, str. 23.

idealna forma za rešavanje javnobeležničkih akata koji predstavljaju izvršne naslove u drugoj zemlji.³⁰

Po našem mišljenju i bilateralnim ali i regionalnim sporazumima može se urediti na identičan način neposredno priznanje i izvršenje dopunskih akata odnosno ubrzavanje postupka priznanja ili rešenja akata koje su sačinili javni beležnici. To bi svakako obezbedilo veću pravnu sigurnost i pomoglo u zaštiti prava građana za zaštitu njihove imovine. Naša regionalna pravna-politička situacija najbolje govori o tome jer su i dalje brojne porodice iz mešovitih brakova u različitim sada državama te je privredna saradnja u regionu ponovo oživela. Formiranje regionalnog izvršnog naslova za područje npr. bivše Jugoslavije, u mnogome bi omogućila ubrzavanje pravnih procedura i podiglo nivo kvaliteta zaštite prava građana i njihove imovine.

ZAKLJUČAK

Javnobeležničko pravo je u nas novina. Nažalost i ono malo iskustava koje smo imali sa ovim institutom prekinuta su 1941. godine. Uvođenjem javnih beležnika u Srbiji ponovo će se afirmisati ova u svetu veoma priznata pravosudna profesija. Njome će se u mnogome postići osnovni ciljevi rasterećivanja sudova, smanjivanja troškova budžeta, ubrzavanja postupka zaštite prava građana i njihove imovine, pojednostaviti procedure i podići nivo pravne svesti i pravne kulture građana.

S druge strane, novi Zakon o izvršenju i obezbeđenju uveo je neka nova rešenja od kojih je najznačajnije uvođenje izvršitelja, kao privatne pravosudne profesije.

Po našem mišljenju Zakon o izvršenom postupku nije u prvom trenutku u potpunosti iskoristio brojne mogućnosti komplementarnosti sa javnim beležništvom. Tako je zakon zauzeo rigidan stav o tome da se poslovi iz izvršenja i obezbeđenja ne mogu prenositi na poslove javnog beležnika što je u suprotnosti sa našim razmišljanjem. Ipak ovim radom pokušali smo da dokažemo da postoje brojna preplitanja u nadležnosti i ogromna uloga javnih beležnika za ubrzavanje sudskih i drugih upravnih procedura u funkciji zaštite prava građana. Takođe, pokazali smo da se u pojedinim segmentima javni beležnici i te kako angažuju u izvršnom postupku te da je privid da je njihovo delovanje u izvršnom postupku ograničeno ili minorno.

Očekujemo da će u narednim reformama našeg pravnog sistema javni beležnik dobiti brojnija ovlašćenja u pogledu na primer popisa i procene imovine, čuvanja popisanih stvari, rukovođenja prodajom većih vrednosti, sačinjavanjem te realizacijom hipoteka, neposrednim izvršenjem uz saglasnost stranaka i sl.

---

³⁰ N. Šarkić, M. Nikolić: Priznanje i izvršenje stranih sudskih i arbitražnih odluka, Pravni život, br.13/2008. str. 345 do 359.

Na bazi iskustva iz uporednog prava dakle treba očekivati da će se javnobeležničko (notarijalno) i izvršno pravo više preplitati te da će jačati uloga javnih beležnika u postupku izvršavanja sudskih odluka i uopšte realizaciji prava građana.

NEBOJŠA ŠARKIĆ, LL.D.,
Professor, Faculty of Law, University Union, Belgrade
MILAN POČUČA, LL.D.,
Assistant Professor, Faculty of Law in Novi Sad,
University Business Academy, Novi Sad

EXECUTIVE AND PUBLIC NOTARY LAW

Summary

Two new judicial professions were introduced into our legal system: notaries public and executors. This is the result of the reform of the civil adjective law and harmonization with the European law. In our opinion, the Public Notary Law does not grant enough space for the legal engagement of notaries public and restrictively relates to the powers of notaries public in the executive procedure. In our work we have stressed the strong ties between the notary public and the executive law and the interrelation between these two civil procedures. The most important role of notaries public is certainly the possibility of composition of notary public records which, under legally stipulated terms, can be executive documents which allows for the relief of courts, accelerates and cheapens the procedure and provides a better quality of the protection of the citizen's rights and their property.